

LLIBRE PRIMER

Llibre I, Títol I: De la justícia i del dret¹ *De iustitia et iure*

Justícia és la ferma i constant voluntat² de donar a cadascú el seu dret³.
Instituta, 1, 1, pr.⁴

Jurisprudència⁵ és el coneixement de les coses divines⁶ i humanes, la ciència del que és just i de que és injust.
Instituta, 1, 1, 1.

Conegudes aquestes idees generals i passant a l'exposició de les lleis del poble romà, creiem que és més avantatjós començar per explicar-les d'una manera concisa i senzilla⁷, per després exposar-les amb més detinguda i exacta interpretació⁸. Doncs altrament si des del començament aclaparéssim l'enteniment, encara inexpert i tèrbol dels estudiants, amb gran nombre i varietat de coses, s'esdevindria una de dues, o els obligaríem a abandonar aquests estudis, o els fariem arribar més tard al mateix punt després d'un gran treball, i molt sovint també amb dificultat que moltes vegades els allunya de l'estudi, quan portats per un mètode més fàcil, hi haurien arribat per ells mateixos, sense tants esforços ni dificultats.
Instituta, 1, 1, 2.

Els preceptes del dret són aquests: viure honestament, no causar dany als altres i donar a cadascú el que és seu⁹.
Instituta, 1, 1, 3.^{10 11}

---

¹ Aquest títol estableix la naturalesa dels conceptes *ius* (el dret), *iustitia* (l'adequació al dret) i *jurisprudèntia* (coneixement del dret). Ref: Dig.1.1.0. De iustitia et iure i Codi 1, 14-18

² Fa menció a la voluntat i no al fet com a criteri moral.

³ Reprodueix a Ulpià, Digest, 1, 1 De la justícia i del dret, 10, pr, principi recollit de la filosofia estoica, pel qual la virtut es troba en la constància; així la justícia és una virtut pel fet que dóna a cadascú el que és seu, a diferència de la resta de virtuts; i com veurem la justícia és la finalitat de la jurisprudència (en relació amb Inst. 1,1,3).

⁴ En el mateix sentit Digest, 1, 1 De la justícia i del dret, 10 (Ulpià) i 11 (Paule) citant a Cels segons el qual el dret és *l'art del que és bo i del que és just (ars boni et aequi)*

⁵ *Juris prudentia* significa coneixement del dret, i per tant els *jurisprudèntes* o juriconsults són els que coneixen el dret; i com veurem més endavant no tan sols el coneixen sinó que el creen.

⁶ Per determinar el que és just i injust cal conèixer prèviament totes les coses, que segons la filosofia estoica que seguia Ulpià són divines o humanes, les divines inclouen no tan sols els temples, sinó el funcionament de l'ordre religiós, menció que s'entén pel fet que a Roma les regles relatives al culte tenien caràcter legal i una gran influència en el dret dels ciutadans, i les coses humanes inclouen la pròpia persona i els seus drets i deures. Les coses divines estan igualment subjectes al dret, formant part del dret públic, *ius sacrum*, segons Ulpià a Digest 1,1, De la justícia i del dret, 1, 2 les coses sagrades, els sacerdots i els magistrats.

⁷ Manifesta la voluntat didàctica de la Instituta.

⁸ Amb referència al Digest, o *Pandectes* que en grec significa tot, i en un verb contenir o rebre, recollint en 50 llibres el coneixement del dret creat pels juristes romans.

⁹ Reprodueix a Ulpià, Digest, 1, 1 De la justícia i del dret, 10, 1

Constitueix una definició completa de la noció de justícia que ha de contenir el dret; superant la concepció aristotèlica de la justícia commutativa i distributiva.

¹⁰ Digest 1, 1 De la justícia i del dret, 10, 2 (Ulpià)

¹¹ CONSIDERANT : Que primerament convé posar de relleu, que qualssevol que siguin les causes de l'absència en l'ordenament jurídic vigent a les Valls, d'una àmplia

Dues són les posicions d'aquest estudi: el dret el públic i el privat. Dret públic¹² és el que es refereix al govern de la república dels romans; i privat¹³, el que pertany a la utilitat dels particulars. El dret privat consta de tres tipus de preceptes, els que emanen dels preceptes del dret natural, del dret de gents i del dret civil¹⁴.
Institut, 1, 1, 4.^{15 16}

---

legislació laboral apropiada a les exigències i a la complexitat de l'època actual, circumstància; qui sap si quelcom influïda, en aquesta i en altres branques jurídiques, pel contingut de la Màxima, 22 del Manual Digest i el Politar, en tant que aconsella «no multiplicar estatuts, ordinacions ni arrestos», a fi d'evitar els inconvenients de la hipertròfia legislativa, l'òrgan jurisdiccional de qualsevol grau i territori, en el moment decisiu de plasmar el precepte de dret *suum cuique tribuere* (Inst., 1, 1, 3; Dig., 1, 1, 10, 1) en resoldre les particulars relacions jurídiques, i ara concretament una controvertida relació de treball, innegablement dotada, com totes les de la mateixa naturalesa, d'un vigorós contingut humà i social, no ha d'oblidar ni preferir mai l'existència d'uns selectes principis generals arrelats en la consciència col·lectiva i curosament mantinguts, integrants d'un fons jurídic comú, absolut en el relatiu i necessari en el contingent, que en l'esfera orgànica del Dret i en les seves múltiples manifestacions coadjuva poderosament a la millor i més completà realització de la idea suprema de justícia instada pels interessats i acollida en el pronunciament judicial.

Sentència Obiols 10/6/61 45

CONSIDERANT: Que la detinguda anàlisi realitzada pel jutjador *a quo* revela haver tingut present que la idea universal de justícia, element d'ordre i de seguretat, no es conté en una fórmula teòrica, inspirada per decisions especulatives, sinó que està sempre relacionada amb les circumstàncies del fet a què s'ha d'aplicar, i matisada per la seva influència, i d'aquí que JOAN DE SOCARRATS ja indicava que no es pot presumir que pugui plaure a l'autoritat sinó allò que és possible i honest, just i vertader (*In tractatum Petri Alberti ...* cap. 8, n. 3), el que conjuntament amb el concepte d'exemplaritat ciutadana emès per TOMÀS MIERES, en dir que el ciutadà ha d'ésser persona «de bons costums, que no faci tort als altres, i que tant com pugui s'esforci a obrar virtuosament» (*Apparatus* col. 6, cap. 11, n. 15), recorda aquell *quid mirificum*, ple de sentit moral i jurídic, que vibra en les conegudes formes de vivència segles, abans enunciades per ULPIÀ: *honeste vivere, alterum non laedere, ius suum cuique tribuere* (Dig., 1, 1, 10, 1; Inst., 1, 1, 3).

Sentència Obiols 20/03/62 52

¹² El dret públic difereix de la moderna concepció, doncs els delictes i les penes tant conformaven el dret privat com privat, tal com veurem més endavant (llibre IV), distinció que es fonamenta més per l'objecte que no per la finalitat.

¹³ Constitueix el contingut essencial de la *Intituta*, llevat del següent títol.

¹⁴ Reprodueix a Ulpia, Digest, 1, 1 De la justícia i del dret, 1, 2

¹⁵ Digest 1,1 De la justícia i del dret, 1, 2 (Ulpia)

¹⁶ CONSIDERANT : Que dintre la fonamental i tradicional divisió del dret objectiu en públic i privat, ja iniciada per la ciència jurídica romana recolzant en el simple criteri de la *utilitas* (Inst. 1, 1, 4; Dig. 1, 1; 1, 2), substituït en temps moderns per bases més idònies, el procés i les normes que el regulen pertanyen, indiscutiblement, a l'esfera del Dret públic, inalterable per pactes dels particulars (Dig. 2, 14, 38; 23, 4, 5, pr.; 36, 1, 14, pr.; 50, 8, 2, 8; 50, 17, 45, 1) o per convenció dels Duumvirs (Dig. 27, 8, 1, 9), i del qual ningú no pot dispensar (Dig. 26, 7, 5, 7), o bé, segons diu una constitució dels emperadors DIOCLECIÀ i MAXIMIÀ, «no es permeté a ningú canviar la forma de la jurisdicció o derogar el dret públic» (Cod., 6, 23, 13), sense que la naturalesa privada de la matèria que es discuteix, ni l'existència de regles integrades en el camp del *ius dispositivium* consentin la possibilitat de configurar a caprici el procés i el privin del seu caràcter eminentment públic, atesa la finalitat de tutela preventiva i de definició i execució de drets, base de la pau social i de la seguretat jurídica, confiada a organismes de l'Estat, i, en conseqüència, encara que la part és sobirana sobre

---

l'objecte debatut, no hi cap una disciplina del procés reservada a l'autonomia de la voluntat individual, o una variació arbitrària dels òrgans encarregats de decidir. coactivament cada espècie de conflicte, conforme a les disposicions del legislador, el que suposa, en definitiva, la proscripció tan lògica com absoluta del *modus procedendi* convencional.

Aute Obiols 14/6/63 62